

Сергій Шебеліст

«С ПРАЗДНИЧКОМ, МАЛЬЧИКИ!»

Старі традиції нового свята¹

Починаючи із 2015 року, в Україні на державному рівні 14 жовтня відзначають День захисника України, який збігається в часі з релігійним святом Покрови Пресвятої Богородиці, офіційним Днем українського козацтва й неформальним Днем створення УПА. Безумовно, дату вибрано вдало, влучно та символічно. У такий спосіб вона засвідчує спадкоємність поколінь і є концентрованим утіленням рядків з «Енеїди» Івана Котляревського: «Любов к отчизні де героїть, там сила вража не устоїть, там грудь сильніша од гармат».

А ще цей день – черговий маркер розриву з радянською спадщиною, котра міцно в’їлася в пори українського суспільства. Причому до такої міри, що День захисника Вітчизни в Україні ще донедавна відзначали 23 лютого, як колись День радянської армії та військово-морського флоту. Свято ніби й нове, але дата близька, знайома й безболісна. Це було одним із виявів амбівалентної політики Президента Леоніда Кучми, який намагався догодити різним регіонам і прошаркам суспільства, говорячи їм те, що вони хочуть почути, і в такий спосіб забезпечуючи своєрідну громадянську злагоду. Патріотам – козаків, ностальгуючим за СРСР – 23 лютого.

Інерція традиції була настільки великою, а пам’ять про «головний чоловічий день» настільки свіжою, що замахнутися на перегляд дати його відзначення не наважувалися два Кучміні наступники. Ні проукраїнський Віктор Ющенко, який був дуже занурений в історію та формування нової політики пам’яті, ні тим більше проросійський Віктор Янукович, який, навпаки, утілював послідовну політику ресоветизації, зокрема синхронізував День флоту України із Днем військово-морського флоту Росії та проводив із Володимиром Путіним спільні урочистості в Севастополі.

Ситуація змінилася за каденції Петра Порошенко, який, виступаючи на параді з нагоди Дня Незалежності 2014 року, заявив: «Словосполучення “захисник Вітчизни” перестало бути абстрактним ритуальним висловом. Воно наповнилося конкретним змістом. В багатому на подвиги літописі українського воїнства безліч битв і дат, гідних стати Днем захисника Вітчизни. Я наголошую, Україна більше ніколи не відзначатиме це свято за військово-історичним календарем сусідньої країни. Ми будемо шанувати захисників своєї Батьківщини, а не чужої!»

Ці слова були сказані в розпал проведення АТО, коли багато говорили про народження чи відродження сучасного українського війська, котре сильне не тільки своєю зброєю, а й патріотичним духом. Тоді ж відбувалося поступове відмежування від будь-якої подібності з колишніми «братами», зокрема й на календарно-символічному рівні. Тому вже 2015 року в Україні вперше відзначили новий День захисника, котрий навіть зробили офіційним вихідним. Попри урочистий характер події, її саме відзначають, а не гучно святкують, адже бойові дії на Сході тривають донині. Тому цей день – насамперед добра нагода подякувати тим людям, які боронили й боронять нашу незалежність від російської агресії та не пустили війну вглиб держави, і вшанувати пам’ять тих, хто віддав життя за Україну.

Нова дата Дня захисника України загалом здобула суспільне сприйняття. Як засвідчило опитування соціологічної групи «Рейтинг» за 2017 рік, 59% респондентів підтримали ідею встановлення нового державного свята, 27% – не підтримали. Але й тут виявилася в усій своїй красі та неповторності українська амбівалентність, бо 56% не схвалюють ідею скасування святкування 23 лютого. При цьому ж серед тих, хто позитивно сприймає 14 жовтня, 45% виступили проти того, аби радянське свято скасували. З упродовженням нової та збереженням старої дати однаково погоджуються чоловіки й жінки. 2018 року соціологи наводили нову цифру підтримки свята – 62%.

Попри це, День захисника України поки складно назвати найпопулярнішим офіційним святом серед наших співвітчизників. Опитування, проведене в лютому 2020 року Київським міжнародним інститутом соціології, демонструє, що українці найбільше люблять Різдво (79%), Великдень (77%) і Новий рік (74%). Натомість 14 жовтня важливе для 13%, позаду якого День міжнародної солідарності трудящих (11%) і День Конституції (7%). Сухі цифри багато про що говорять. Суттєвого ментального розриву з колишнім Союзом і «неминою Росією» не відбулося.

«Це радянська традиція, вона дуже довго буде тривати в нашій свідомості, нічого з цим не зробиш, для цього потрібен час і покоління. Нове покоління, молодь не так кардинально ставиться до 23 лютого, у них немає радянської традиції, хоча вони виховані тими самими людьми. Відповідно, ми багато в чому є радянськими людьми, і в кожному з нас живе хоч невеликий, але все-таки совок», – пояснює директор

¹ Уперше опубліковано на сайті Zaxid.net 20 жовтня 2020 р.

соціологічної групи «Рейтинг» Олексій Антипович в інтерв'ю «Громадському радіо».

Новий день хоч і сприймають позитивно, але його продовжують наповнювати старими сенсами. Фактично для багатьох 23 лютого змістилося на 14 жовтня і стало чимось на зразок «старого» Нового року. Що ближче до дати, то частіше лунають розмови про те, як ми будемо вітати наших чоловіків / хлопчиків із, так би мовити, професійним святом. Батьківські чати в месенджерах і тематичні фейсбук-спільноти – особливий різновид «трешу». Ті, хто резонно намагається нагадати, що це не «чоловічий день календаря» й не «8 Березня навпаки», наражаються на критику. Як дотепно прокоментував один з учасників дискусії, нині в школі дівчатка влаштують хлопчикам солодкий стіл, а пізніше будуть пінка для гоління та шкарпетки.

Пікантності ситуації всеохопного абсурду надає той факт, що ревними хранительками традицій виступають доволі молоді матусі, народжені та сформовані як особистості вже в незалежній Україні. Татусі теж не відстають, розсилаючи в чатах «мемасики» про те, що бути військовою – неправильно й нежіночно. Поодинокі тверезі голоси розуму практично губляться в їхньому хорі. Справа доходить до того, що батьки спеціально не ведуть своїх дітей до школи напередодні свята, щоб тільки не бачити цих сумнівних імпрез і не брати в них участі. Але чимало залежить і від позиції вчителів, які б мали прищеплювати дітям нові погляди.

Дещо намагаються змінити й парламентарі. У травні 2020 року Верховна Рада підтримала законопроект про перейменування Дня захисника на День захисників України. Досі чинна назва не вповні пе-

редає суть і зміст свята, бо державу боронять і чоловіки, і жінки. Лише у Збройних силах служать майже 30 тис. жінок, зокрема й на бойових посадах. Близько 10 тис. жінок мають статус учасниці бойових дій. Із 2019 року в Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна навчаються дівчатка віком від 13 років. У Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного віднедавна готують не лише фахівчинь із морально-психологічного забезпечення, що вже утрадиційнено, а й командирок механізованих підрозділів, ракетних військ і артилерії, інженерних військ.

«Прийняття цього закону сприятиме гендерно-збалансованому висвітленню ролі військовослужбовців обох статей на військовій службі та належному вшануванню жінок та чоловіків – захисників незалежності і територіальної цілісності України, військових традицій і звичаїв українського народу на рівні державного свята», – зазначає авторка законопроекту Марина Бардіна («Слуга народу»), проте цей документ так і застряг на рівні першого читання.

Заробити на святі поспішає й бізнес, що знає власну аудиторію та пропонує жінкам привітати своїх «суперменів» не лише пінкою і шкарпетками. У дитячих магазинах діють знижки «на все мальчишкові іграшки к празднику». Увесь цей довколасвятковий шал нівелює суть Дня захисника України, який можна і треба відзначити інакше. Подякувати знайомим воїнам, ушанувати пам'ять полеглих, допомогти армії через волонтерів, просто елементарно задуматися, завдяки кому тримається фронт і ми не ховаємося по підвалах від обстрілів. Спасибі за службу!

Тетяна Луньова

КАРАНТИН: ДОСВІД ЗА КАСТАНЕДОЮ

Першою до міста прийшла рись. Це й не дивно, адже Рись – найсміливіша. Вона не боїться навіть нападати одна-однісінька на ведмедя, що виходить зі свого сну-барлогу, а тут усього-на-всього безлюдне місто.

Отож щойно люди зачинилися у своїх домівках, – ще зазаявляли стулки жалюзі в нових багатоповерхівках і затуляли складки запон у ветхих малогабаритках, як рись пройшлася прямо серединою дороги та знічев'я вляглася на перехресті – де сонця побільше, куди не дістають крони дерев.

За риссю пристрибав зайчик. Дарма, що не хороброго духу, та він рисі вірний помічник у прадавньому замовлянні, завжди разом із нею в магичній примовці ходить. Хоч і калатає серце у вуханя, хоч і трусяться вушка та раз у раз посмикується носик, а й собі вмостився на осонні, правда, ближче до краю дороги.

Зрештою з'явився й вовк – третій із міфічної формули. Цей влягатися не став, никав туди й сюди, поглядаючи то на зайця, то на рись. Невдовзі рисі, видно, набридло те шастання, вона невдоволено поворухнула китицею на лівому вусі. Вовк миттю заляк.

А тоді надійшли працівники міського благоустрою, підібрали величезний пластиковий пакет, і малий пакетик, і середній, зібгали їх жужмом і запхали в сміттевий бак, який незабаром сміттяр вивернув у черево сміттєвозу та вивіз усе те геть... У мерії належно стежили за забезпеченням життєдіяльності міста в період карантину. І мені вже не вдалося побачити яструба в пакеті, який, зачепившись за верхівку каштана, тріпотів на вітрі поза зоною досяжності прибиральників.